

наданні аргументів та сформуванні бажання адресата для здійснення вказаних мовленнєвих/немовленнєвих дій. Дискурс можливості спирається на дію акумулюючої сили, спрямованої на отримання від адресата інформації будь-якого виду і спрямований на встановлення можливості адресанта виконати мовленнєву/немовленнєву дію, яка вимагається автором дискурсу.

На основі переважання тієї чи іншої сили мовленнєвого впливу, можна визначити тип дискурсу мовної особистості, а переважання різних типів дискурсу у мовленнєвій діяльності парламентарів визначає їхній тип. На основі аналізу дискурсу основних учасників дебатів британського парламенту – спікера, парламентарів та членів уряду – було визначено, що для мовленнєвої діяльності спікера характерний дискурс повинності, у мовленнєвій діяльності парламентарів переважають мотивуюча та акумулююча сили, а дискурс членів уряду вирізняється переважанням аргументуючої сили.

Ключові слова: дискурс, мовленнєва діяльність, парламентські дебати, мовна особистість, прагматика, семантика, сигматика, синтактика.

Матеріал надійшов 26.09.2016

УДК 811.531:811.16:81'373

Козловський С.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ КОРЕЙСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ З КОМПОНЕНТОМ ㅊ на ПОЗНАЧЕННЯ ПРОЦЕСІВ УДОБРЮВАННЯ ЗЕМЛІ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

У пропонованій статті розглянуто фразеологічний масив корейської мови з компонентом ㅊ на позначення процесів удобрювання землі. Проаналізовано первинну та вторинну номінації зазначених фразеологічних одиниць, можливості їхнього перекладу українською мовою у зв'язку із розбіжностями українського і корейського сільського господарства, що знайшло віддзеркалення у фразеології корейського народу.

Ключові слова: українська мова, корейська мова, фразеологічна одиниця, удобрювання.

Сучасні зіставні дослідження в сьогднішній українській лінгвістиці, а точніше фразеології, рідко коли зачіпляють мови народів Східної Азії. Хоча праці з цієї галузі охоплюють невеликий пласт досліджень із зіставної фразеології, навіть у ньому спостерігається певна диспропорція: значно частіше науковці звертаються до китайської та японської мов, залишаючи корейську, в'єтнамську, монгольську чи мови народів російського Далекого Сходу на краї наукової зацікавленості. Такий стан речей зумовлено передусім політично-історичною ситуацією. З одного боку, від часів «боротьби з націоналізмом» у 1930-х роках аж до розпаду Радянського Союзу на тери-

торії України панували русифікаційні тенденції, наслідки яких у сьогднішніх обставинах важко подолати. За виголошенням Микитою Хрущовим гаслом – «Чим швидше ми почнемо говорити російською мовою, тим швидше побудуємо комунізм» – українську мову, як і інші мови народів СРСР, було визнано «неперспективною». Очевидно, що в таких умовах українські мовознавці були змушені захищати позиції мови другого щодо чисельності слов'янського народу, а зіставні дослідження в межах фразеології фокусувалися передусім на порівнянні української з російською чи англійською мовами. З іншого боку, СРСР підтримував дипломатичні відносини

лише з Корейською Народною Демократичною Республікою. А вони були досить холодними, з огляду на гостру націоналістичну політику Кім Ір Сена, коли корейські органи безпеки змушували корейок та корейців розлучатися з пошлюбленими іноземцями, на реалізацію ідеології Чучхе, спрямованої на ізоляцію та економічну незалежність та припинення СРСР фінансової допомоги державі у 1988 р. Отже, дослідження корейської мови, її вивчення не були поширеними. Після здобуття Україною незалежності у 1991 р. ситуація дещо змінилася. Українська мова стала єдиною державною та почала відроджуватися в майже усіх сферах суспільного життя. В одних, як ЗМІ, цей процес перебігає повільно і натрапляє на значні труднощі, в інших, як освіта, сучасна мовна політика досягла за останні 20 років певних успіхів. Установлено дипломатичні відносини з Республікою Корея, яка раніш увійшла на шлях динамічного економічного розвитку. «Механізм такого швидкого зростання полягав у модернізації сільського господарства, розвитку внутрішнього ринку, високих темпах акумуляції, конкурентоспроможності на світових ринках, підтримуючій ролі держави, а передусім – у швидшому зростанні продуктивності, ніж заробітної плати, що було можливо завдяки величезній суспільній дисципліні» [5, с. 269]. Установлення відносин, яке сприяло співробітництву на господарському рівні, спричинилося до зростання зацікавленості Кореєю та корейською мовою, хоча, як ми вже зауважили, наукові дослідження в галузі корейської залишаються в тіні китайської та японської мов. Тому маємо надію, що пропонована стаття, як невелика спроба зіставлення фразеологічних одиниць (далі у тексті – ФО) корейської мови, може становити певний новий, хоч і незначний, внесок у розробленні проблем зіставного аналізу корейських та українських ФО.

Предметом дослідження у цій статті є ФО корейської мови з компонентом 𠵑, в основу первинної мотивації яких лягли процеси, пов'язані з обробкою землі, а, точніше, з її удобренням. 𠵑 передається ієрогліфами ханча 糞 та 屎, перший складається з елементів 米 (рис) та 異 (інший, дивний), який складається своєю чергою з 田 (поле), 共 (разом), другий з 米 (рис) та 尸 (тіло). Вибір предмета дослідження було зумовлено, по-перше, як уже згадано, практичною невивченістю у зіставному аналізі таких неспоріднених та різноструктурних мов, що не перебувають у жодному зв'язку, як корейська та українська. По-друге, Корея й Україна аж до середини ХХ ст. залишалися державами з переважно сільським

населенням, де сільське господарство відіграло важливу роль, хоча шляхи його розвитку, як далі доведемо, були різними, тому фразеологічний масив, пов'язаний із добривом, посідає в лексиці досліджуваних мов особливе місце. По-третє, варто та цікаво проаналізувати способи набуття вторинної номінації в обох мовах, тому що, хоч більшість ФО переходить з однієї епохи до іншої, не змінюючи свого сенсу, усе ж деякі під впливом змін певних умов модифікуються. Корейський матеріал ми відібрали зі збірника 우리말속담 [26], натомість українські відповідники – з фразеологічних словників [20] та словників прислів'їв і приказок [16–18].

Перш за все, слід визначити, які одиниці вважатимемо в рамках цієї статті фразеологізмами. Як добре відомо, упродовж років змінювалися межі фразеології, різні науковці по-різному розуміли її обсяг та по-різному окреслювали, чим є ФО. У радянському мовознавстві були випрацьовані два підходи до вирішення предмета дослідження у фразеології: «широкий» та «вузький», які пов'язані з важливим питанням про те, чи прислів'я та приказки є складовою фразеології, чи якоюсь іншою самостійною замкненою системою мовних одиниць. В. В. Виноградов поділив фразеологічні одиниці на фразеологічні зрощення, єдності та поєднання [10, с. 28–33], до яких пізніше були внесені і фразеологічні вирази [25, с. 62], запропоновані його учнем М. М. Шанським, котрий визначав ФО як «відтворювану в готовому вигляді одиницю мови із двох і більше наголошуваних компонентів спільного характеру, фіксовану за своїм значенням, складом і структурою» [24, с. 27]. З часом дослідники почали вважати, що до фразеологізмів належать усі метафорично переосмислені вільні сполучення, компоненти яких дезактуалізуються та втрачають своє первинно-номінативне значення, «предметну спрямованість, колишню здатність розмежуватися на диференційні семантичні ознаки» [13, с. 7]. Тому, на наш погляд, думка, що ФО є «специфічним видом номінації, а саме – непрямою, вторинною номінацією» [9, с. 16], є слушною. Зокрема, О. Ф. Арсентьєва під ФО розуміє «роздільнооформлені одиниці мови з повністю або частковим переосмисленим значенням» [8, с. 6], В. М. Мокієнко – «відносно стійке, відтворюване, експресивне сполучення, яке має цілісне значення» [15, с. 5]. Як ми вже зауважили, питання про належність паремій до фразеології не є до кінця, і напевно не буде, вирішеним. Його розглядають давно, однак особливої гостроти воно набуло з огляду на вирішення практичних завдань, пов'язаних із складанням

словників. Досі в лінгвістичній літературі щодо віднесення прислів'їв та приказок до фразеології висловлюють багато протилежних думок. Противниками фразеологічної природи прислів'їв та приказок є, наприклад, О. І. Молотков [21, с. 15–16] та В. П. Жуков [19, с. 9], прихильниками зазвичай є дослідники, що спираються на «широке» розуміння фразеології. І. О. Голубовська прямо стверджує, що «прислів'я та приказки – це інтегральні частини національної фразеології» [12, с. 208]. Такий підхід ми обстоюватимемо у цій статті.

Погоджуючись зі слушним ствердженням А. А. Лучик, що «у слові є все, і нам лише необхідно пізнати його у всіх зв'язках, як у мові, так і позамовною дійсністю» [14, с. 46], проаналізуємо, згідно з визначенням В. Гумбольдтом мови як *Weltansicht* народу, його душі [1, с. 92], лексему 糞 у зіставленні з українською мовою. Компонент 糞 означає *гній*, однак корейський *гній* не є тотожний українському поняттю. З одного боку, гній обидва народи використовують для удобрення полів, але, з іншого, якщо за визначенням словника української мови, це «суміш посліду або кізняка з підстилкою, що використовується як місцеве органічне добриво», то в корейській мові 糞 перекладається також як *лайно*. Таке зіставлення відходів людини та сільських тварин може видатися досить дивним, але якщо зазирнути в глибину історії, то побачимо, що таке трактування екскрементів базується на відомому здавна зауваженні, що удобрені поля приносять більший урожай, про це казав ще грецький філософ Ксенофонт: «Немає нічого більш цінного, ніж лайно». Сільське господарство Кореї та України розвивалося різними шляхами. Це було зумовлено низкою чинників: географічно-геологічними, історичними, культурними, що знайшли віддзеркалення у національній фразеології. До першого чинника віднесемо малоземелля та невисоку якість ґрунтів Корейського півострова. До другого – те, що, хоч вже «у XIII–XVI ст. були випрацьовані постанови про своєчасну сівбу та збирання врожаю, про удобрення полів» [11, с. 121], однак після війни з Японією (1590–1598) Корея була вщент знищена. Реквізиції, крадіжки, обов'язок утримання військ спричинилися до різкої пауперизації суспільства. «Війна, що тривала кілька років, призвела до того, що поля лежали мертвими, а державна скарбниця залишилася порожньою, тому що жодні податки до неї не надходили [...] Площа орної землі зменшилася до 1/3 довоєнного стану, а на півдні – до 2/7» [6, с. 261]. В Україні,

по-перше, через зростання свідомості людей щодо шкідливості такого удобрення, по-друге, з огляду на наявність високоякісної землі, по-третє, унаслідок технологічного прогресу в XIX ст., коли було побудовано фабрики штучних добрив, населення відмовилося від використання калу як добрива. В Кореї ж хлібороби аж до 1970-х років удобрявали поля людськими та собачими екскрементами. Про це писав у 1911 р. Ф. Г. Кінг: «У Японії, Кореї та Китаї гній завжди вважали надзвичайно цінним скарбом, з тієї причини, що він насправді скарбом був. Кожен шматок тваринного лайна або людських екскрементів збирали і використовували для удобрення. Фекалії були такими цінними, що китайські фермери зберігали їх у спеціальних сховищах, щоби вберегти від крадіжки. Хороше виховання накладало обов'язок скористатися у гостях туалетом після обіду» [3]. Так само трактують екскременти й на території сучасного Південного Китаю. Як приклад можна навести свинячі ферми-туалети, «у яких те, що люди видаляють у верхній частині, свині, котрі перебувають внизу, їдять» [2, с. 35]. Такі місця існували й на корейському острові Чедзу. Дж. Камерон, зірка британської журналістики, подорожуючи у 1960-х роках поїздом із Пусана до Сеула, писав із жахом: «Ніколи раніше я не перебував у місці, де б так процвітала торгівля людськими екскрементами» [7, с. 97]. Навіть сьогодні у Північній Кореї у деяких крамницях можна купити кал для удобрення [27]. Збирання вранці екскрементів від мешканців великих міст та постачання їх у цистернах до сільських крамниць або прямо на поля колгоспів зумовлено двома чинниками. По-перше, на ринку бракувало інших добрив, по-друге, після призупинення Китаєм та СРСР наприкінці 1980-х років фінансової допомоги Південній Кореї, інфраструктура в містах занепала, отже вивіз екскрементів від мешканців виконував також санітарну функцію. Призупинення економічної допомоги після демонтажу соціалістичного табору позначилося на всьому північнокорейському господарстві, де швидко настала криза.

Про такий стан речей свідчить корейська ФО *신 속에 똥을 담고 다니나?* (із семантикою «Гній носиш у собі?»), прямо нагадуючи про удобрення полів, які після цього дають вищий урожай. У цьому фразеологізмі здійснюється порівняння швидкого зростання збіжжя на полі із активним ростом людини. Подібне спостереження є і в українській мові: *росте як на дріжджах; як гриби після дощу*. У ФО *겨을 새벽에 개 똥 줍는다* («Взимку вранці збирати собачий кал»), *집안을 망칠 자식은 돈 쓰기를 똥 버리듯 한다*

(«Діти, що не вміють господарювати, тратять гроші, викидаючи кал»), **집안을 일으킬 자식은 똥도 금 같이 아낀다** («Дитина, яка вміє господарювати, навіть кал зберігає як золото») указують на те, яким цінним є гній, яку важливу роль він відіграє у сільському господарстві, що треба його зберігати, бути економною людиною. Українські прислів'я також розповідають, що потрібно удобрювати землю: *Гній у поле одвезеш, більше хліба привезеш; Клади гній густо – на току не буде пусто; Коли кладеш гній, то збираєш удвій*, але в них мова йде лише про гній, а не про кал. Чи це означає, що тогочасні корейські хлібороби не помічали шкідливих властивостей удобрювання полів екскрементами м'ясоїдних? Звичайно, помічали, й про це свідчить ФО **상추 밭에 똥싼 개는 저 개 저 개 한다** («Пес, що випорожняється на поле цвітної капусти, – справжній пес»). Екскременти є джерелом цінних хімічних елементів (азот, калій, фосфор), які також є складниками штучних добрив, але вони містять багато різноманітних паразитів (стьожкові хробаки, аскариди, гострики тощо, які можуть, своєю чергою, спричинити тяжкі захворювання). У зв'язку з цим наведений фразеологізм набув вторинної мотивації – «піймати когось, хто погано чинить, та звернути увагу на його вчинки».

У фразеологізмі **배추밭에 개똥처럼 내던진다** («Викидати на поле собачий кал, мов пекинську капусту») засуджується нерозбірливість господаря. Однак якщо в ФО **우물에 말똥 풀어 넣듯** («Наче кінський навіз у колодязь змітає») на перший план виходить семантика нерозбірливості, джерелом якої є дурість, то у першому фразеологізмі основним значенням є нерозбірливість, пов'язана із прагненням допомогти. Як відомо, *добрими намірами пекло вимощене, а безглузде завзяття шкодить*, тому наведену ФО можна перекласти як «ведмежа послуга».

Досить цікавою є ФО, у якій підкреслюється, що треба добре їсти, щоб кал послужив за корисне добриво: **가늘게 먹고 가는 똥 싸라** («Мало поїв, кепсько випорожнився»). Звертається увага на те, що скупість може принести більше лиха, ніж користі. В українській мові скупість також пов'язується із зайвими витратами: *Скупий, що дурний: той два рази платить, а цей два рази робить*. У ФО **먹은 소똥 논다** («Та корова дає гній, яка їла»), **여물 먹은 말이 똥도 싣다** («Цей кінь дає гній, який поїв») праця порівнюється із правильною переробкою їжі в травній системі, а добре виконана праця приносить результати. В українській мові їм відповідають фразеологізми: *На Бога надійся, а сам не дармуй; Хто сіє, оре, не знає про горе*.

Завдяки аналізу проведеного фразеологічного матеріалу можемо дійти висновку, яким було і є світобачення корейського народу. Якщо порівняти долі українського та корейського народів, знайдемо спільні риси: «...сусіди з великодержавними амбіціями, довготривале комуністичне іго, особливо важке на певних територіях, українцям ще вириватися з економічної та духовної прірви, а частина корейського народу вже пройшла значний відтинок цього шляху» [23, с. 344]. У ФО, які позначають процеси, пов'язані з переробкою їжі, виділенням її залишків та самими екскрементами, зауважимо значні відмінності. Це пов'язано з різним розвитком сільського господарства та різними географічними і демографічними умовами, які суттєво вплинули на саме таке трактування екскрементів.

Отже, як засвідчує аналізований матеріал, для зіставних досліджень фразеологічного складу української і корейської мов важливим і необхідним виявляється обстеження фактів позамовної дійсності, що впливають на формування зазначених одиниць.

Список літератури

- Humboldt W. Rozmaitość języków a rozwój umysłowy ludzkości / Wilhelm von Humboldt. – Lublin : Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 2001. – 372 s.
- Kim Munhak. Koreańczycy, Chińczycy, Japończycy / Kim Munhak. – Skarżysko-Kamienna : Wydawnictwo Kwiaty Orientu, 2010. – 252 s.
- King F. H. Farmers of Forty Centuries; Or, Permanent Agriculture in China, Korea, and Japan [Electronic resource] / F. H. King. – Mode of access: www.gutenberg.org/ebooks/5350. – Title from the screen.
- Myers B. R. Najczystsza rasa. Propaganda Korei Północnej / Brian Reynolds Myers. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2011. – 171 s.
- Roszkowski W. Półwiecze. Historia polityczna świata po 1945 roku / Wojciech Roszkowski. – Warszawa : Wydawnictwa Naukowe PWN, 2005. – 636 s.
- Ruraz J. P. Historia Korei / Joanna P. Ruraz. – Warszawa : Wydawnictwo Akademickie Dialog, 2009. – 451 s.
- Winięcki J. Pośpiesz się! / J. Winięcki // Polityka. – 2009. – № 41. – S. 96–98.
- Арсентьева Е. Ф. Сопоставительный анализ фразеологических единиц (на материале фразеологических единиц, семантически ориентированных на человека в английском и русском языках) / Елена Фридриховна Арсентьева. – Казань : Издательство Казанского университета, 1989. – 128 с.
- Білоноженко В. М. Функціонування та лексикографічна розробка українських фразеологізмів / Віра Максимівна Білоноженко, Ірина Святославівна Гнатюк. – К. : Наукова думка, 1984. – 156 с.
- Виноградов В. В. Русский язык (Грамматическое учение о слове) : учеб. пособие для вузов / под ред. Г. А. Золотовой. – М. : Высшая школа, 1986. – 640 с.
- Воробьев М. В. Очерки культуры Кореи / Михаил Васильевич Воробьев. – СПб. : Петербургское востоковедение, 2002. – 182 с.

12. Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світу / Ірина Олександрівна Голубовська. – К. : Логос, 2004. – 284 с.
13. Жуков В. П. Семантика фразеологічних оборотів / Влас Платонович Жуков. – М. : Просвещение, 1978. – 160 с.
14. Лучик А. А. Про плинність лінгвістичної традиції / Алла Анатоліївна Лучик // Магістеріум НаУКМА. – Вип. 43 : Мовознавчі студії / відп. ред. В. В. Лучик. – К. : Видавничо-поліграфічний центр НаУКМА, 2011. – С. 45–49.
15. Мокиєнко В. М. Славянська фразеологія / Валерій Михайлович Мокиєнко. – М. : Высшая школа, 1989. – 188 с.
16. Прислів'я та приказки: Взаємини між людьми / [упоряд. М. М. Пазяк]. – К. : Наукова думка, 1991. – 440 с.
17. Прислів'я та приказки: Людина. Родинне життя / [упоряд. М. М. Пазяк]. – К. : Наукова думка, 1990. – 524 с.
18. Прислів'я та приказки: Природа. Господарська діяльність людини / [упоряд. М. М. Пазяк]. – К. : Наукова думка, 1989. – 479 с.
19. Словарь русских пословиц и поговорок / [сост. В. П. Жуков]. – М. : Русский язык, 2000. – 544 с.
20. Словник фразеологізмів української мови / [В. М. Білоноженко, І. С. Гнатюк, В. В. Дятчук, В. Н. Неровня, Т. О. Федоренко]; відповідальний редактор В. О. Винник. – К. : Наукова думка, 2003. – 788 с.
21. Фразеологический словарь русского языка / [сост. Л. А. Войнова, В. П. Жуков, А. И. Молотков, А. И. Федоров]; под ред. А. И. Молоткова. – М. : Русский язык, 1978. – 543 с.
22. Хо Чин Сон. Страусы в Корее / Хо Чин Сон // Корей. – 2009. – № 12. – С. 16–17.
23. Чепя М-Л. А. Порівняльний зріз ментальності: пошук близького на Далекому Сході / М-Л. А. Чепя, М. І. Пірен, Л. Д. Чепя // Демографічна ситуація в Карпатському регіоні: реальність, проблеми, прогнози на ХХІ століття. Матеріали міжнародної науково-практ. конференції (15–16 травня 1996) / В. І. Докаш та ін. – Чернівці; Київ: Чернівецький Держунт-ім, Ю. Федьковича, 1996. – С. 344–348.
24. Шанский Н. М. Фразеология современного русского языка / Николай Максимович Шанский. – М. : Высшая школа, 1969. – 231 с.
25. Шанский Н. М. Фразеология современного русского языка / Николай Максимович Шанский. – М. : Высшая школа, 1985. – 160 с.
26. 우리말 속담 4000 / 우리말속담교실 – 서울: 도원미, 2009. – 478 쪽.
27. 北 울해 히트상품은·송이·뽕때바지 / 연합뉴스 [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.yonhapnews.co.kr/politics/2010/12/28/0511000000AKR20101228135051014.HTML>. – Title from the screen.

S. Kozłowski

THE FEATURES OF TRANSLATION OF THE KOREAN PHRASEOLOGICAL UNITS WITH COMPONENT **땅** DENOTING THE PROCESSES OF SOIL FERTILIZATION INTO THE UKRAINIAN LANGUAGE

*The author examines Korean phraseological units with the component **땅** that denotes the processes of fertilization of the soil. First, the author observes that comparative analyses of phraseological units of the Korean and Ukrainian languages are very rare and seldom performed. From his point of view, the reasons for this state are historical, cultural, demographic, political, and geographical conditions. But the author has made a point that both countries have common features, such as: extended subjugation and oppression by stronger neighboring countries, numerous war devastations, and a large majority of people were farmers. Nevertheless, the agricultural development in Korea and in Ukraine was different, thus this fact, in the author's opinion, has a great influence on phraseology which denotes the soil fertilization. With this background, the author analyzed the primary and secondary nominations of the marked phraseological units, a possibility of their translation into the Ukrainian language, development and divergences of Ukrainian and Korean agriculture that found the reflection in phraseology of the Korean people. In the second part of the article, the author gives various descriptions of the term of "phraseological unit" that evince that this term does not have one definition and can be disparately understood. The author included into the phraseological area proverbs and sayings, which in his belief are an integral part of the national phraseology. In the final part, the author translates phraseological units according to their grammatical, semantic and stylistic equivalence.*

Keywords: Ukrainian language, Korean language, phraseological unit, fertilization.

Матеріал надійшов 05.09.2016